

توسعه پایدار محلی، چالشی مضمونی در حوزه مقیاس رهیافت‌ها

امیر محمد اخوان صراف^۱

دانشکده معماری و شهرسازی، واحد
تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران ایران

(نویسنده مسول)

a.m.akhavan51@gmail.com

دریا آقایی^۲

کارشناس شهرسازی، مهندسین

مشاور شهرتاش زنده رود

متین عزیزی^۳

کارشناس شهرسازی، مهندسین

مشاور شهرتاش زنده رود

DOI:

/10.30495

jmemiau.2022.1966379.1217

تاریخ دریافت مقاله:

۰۵ شهریور ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش مقاله:

۱۹ مهر ۱۴۰۱

تاریخ چاپ مقاله:

۱۹ مهر ۱۴۰۱

چکیده

در این مقاله به بررسی شاخص‌های محله پایدار و رابطه آن با جهانی شدن پرداخته شده است. ضمن بررسی دیدگاه‌های مختلف و پژوهش‌های صورت گرفته و همچنین با بررسی نمونه‌های موردی که هر کدام در کشورها و قاره‌های مختلفی قرار دارند دریافتیم که توسعه پایدار محلی هم در تعامل و هم در تقابل با توسعه پایدار جهانی است به گونه‌ای با توجه به موقعیت‌های جغرافیایی مختلف می‌تواند اثرگذاری متفاوتی داشته باشد. این در حالی است که یکی از اصلی‌ترین عوامل موفقیت توسعه پایدار، جهانی شدن و فرایند هم‌پیوندی جهانی بدون مرز می‌باشد و با وابستگی کشورها به یکدیگر است که توسعه پایدار می‌تواند محقق شود اما این موضوع در مقیاس محله متفاوت است و می‌تواند آسیب‌هایی به آن وارد کند. جهانی شدن توسعه پایدار در حالی می‌تواند موفقیت آمیز باشد که تهدیدی برای ویژگی‌های بومی محله به حساب نیاید و از نظر اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن را تهدید نکند. توسعه پایدار محلی را می‌توان با شاخص‌های متنوعی بهبود بخشید و این شاخص‌ها با توجه به نیازها و دارایی‌های هر محله منتخب و در نهایت منجر به نتایج متفاوتی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: توسعه پایدار محلی، پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، سرمایه اجتماعی، جهانی شدن

مفهوم محله، واژه‌ای تازه در ادبیات شهرسازی جهان و خصوصا ایران نیست. در این باره حسینی و سلطانی این چنین می‌گویند که: " شکل اولیه این مفهوم را در قرن‌های پیش و از زمانی که اولین حکومت های مرکزی ایران شکل گرفتند به صورت کهن دژها و شارستان‌ها می‌توان یافت. این واژه آنچنان با فرهنگ مردم گره خورده است که حتی در ادبیات عامه به وفور استفاده می‌شود و مضمون آن برای مردم قابل درک است، اما زمانی که صحبت از بیان مفهوم آن می‌شود، همین واژه آشنا و ساده، شکلی پیچیده و متغیری به خود می‌گیرد به طوری که نه تنها مردم، بلکه متخصصان این حوزه نیز از تعریف دقیق آن عاجز می‌شوند. (حسینی و سلطانی، ۱۳۹۷)

توسعه پایدار اصطلاحی است که در دهه‌های آخر قرن بیستم رایج شده است اما به طور کلی برای فهم مفاهیم آن باید به اوایل سده ۲۰ مراجعه کرد. مفهوم توسعه پایدار از تلفیق دو مفهوم توسعه و پایداری ایجاد شده است. از جمله تعاریف جامعی که برای توسعه پایدار بیان شده، تعریفی است که کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ ارائه نموده است؛ این کمیسیون، توسعه پایدار را توسعه‌ای می‌داند که نیازهای زمان حال را بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهایشان به مخاطره اندازد، فراهم کند. (بارتون، ویلیامز و جنز ۲۰۰۳)

مبانی نظری

۱- محله

برای تعریف محله اندیشمندان و محققان دیدگاه‌های متفاوتی ارائه داده‌اند. حیطه‌های مختلف علمی با توجه به زمینه‌های نظری خاص خود و زاویه نگاه به مفهوم محله، به شرح و کاربست آن پرداخته‌اند که نشان از چند وجهی و پیچیده بودن محله دارد. لینچ درباره محله این چنین می‌گوید که، منطقه بسیار کوچکی است که در داخل آن مردم به دلیل آشنایی با یکدیگر در همسایگی هم زندگی می‌کنند. (لینچ، ۱۳۸۴: ۵۲) گلس نیز عقیده دارد که محله یک گروه مجزای ارضی است که به سبب ویژگی‌های فیزیکی خاص منطقه و خصوصیات اجتماعی ساکنانش متمایز و شناخته می‌شود. (Glass, 1948)

۲- توسعه پایدار

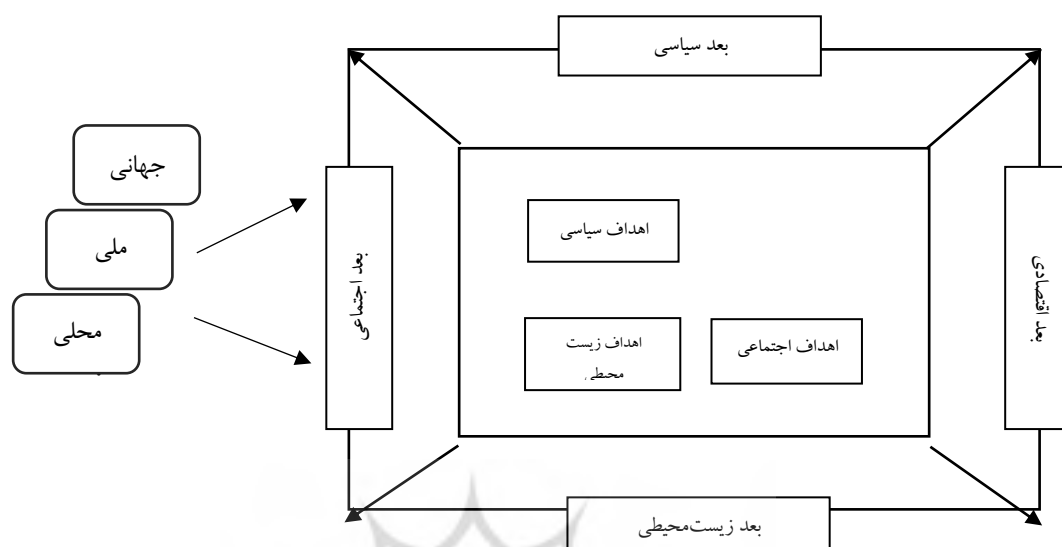
توسعه پایدار یک مفهوم قابل بحث با دامنه‌ای گسترده‌ای از معانی بوده به صورتی که تعاریف متعددی از این مفهوم توسعه پایدار ارائه شده است. در گزارش کمیسیون برانتلند به صورت زیر تعریف شده است که: توسعه پایدار نوعی از توسعه است که نیازهای نسل امروز را بدون به خطر انداختن فرصت‌های آن برای تأمین نیازهای نسل‌های آینده ارضاء کند. مفهوم توسعه پایدار مرزهای مشخصی - نه مطلقا محدودی - دارد ولی استفاده از منابع موجود تکنولوژیکی و محیط سازمان اجتماعی و ظرفیت جذب اثرات فعالیت‌های انسانی را محدود می‌کند. بر اساس تعریف فوق، توسعه پایدار دارای سه اصل حمایت محیطی، توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی است. (Kiani, 2004) به طور کلی اندیشه توسعه پایدار بدین ترتیب شکل گرفت که رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی در راستای کاهش سرمایه‌های زیست محیطی و نیازهای توسعه نباشد و بعدها مشخص شد پایداری فقط در ارتباط با زیست بوم انسانی تعریف نمی‌شود و برای دستیابی به توسعه پایدار لازم است مباحث اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست محیطی به طور هم زمان مورد توجه قرار گیرد. (حاجیپور، ۱۳۸۵: ۳۹)

جمع بندی مفهوم محله و توسعه پایدار

بنابراین با توجه به مطالبی که ذکر شد، محله منطقه‌ای کوچکی است که مردم با خصوصیات اجتماعی منحصر به فرد خود در همسایگی با یکدیگر زندگی می‌کنند و هر محله نیز ویژگی‌های خاص خودش را دارد و با سایرین متفاوت است همچنین در خصوص توسعه پایدار نیز به طور کلی می‌توان گفت نه به معنای محدودسازی بلکه به معنای رشد و توسعه به شکلی که نیازهای نسل امروز را تأمین کند و نیازهای نسل آینده را در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی و فرهنگی به خطر نیندازد.

دیدگاه توسعه پایدار

عقلانی ترین بدیل برای جهانی شدن و ایدئولوژی نئولیبرال آن، ایده توسعه پایدار است. فلسفه وجودی و دلیل عمده این دیدگاه، ضرورت توجه به سه موضوع عمده و مرتبط به هم در جهان امروز است: توسعه اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و ارتباط با محیط طبیعی. (Gawor, 2008)

شکل ۱- ابعاد و سطوح توسعه پایدار- مأخذ: سازمان ملل ۲۰۰۵

در شکل بالا، بُعد اقتصادی به رشد اقتصادی و سایر پارامترهای اقتصادی مربوط می‌شود و در آن رفاه فرد و جامعه از طریق استفاده بهینه از منابع طبیعی و توزیع عادلانه منابع تامین می‌شود. بعد اجتماعی به رابطه انسان با انسان، دسترسی به خدمات، سلامت، بهداشت، آموزش، امنیت، ارزش‌گذاری انسانی، مساوات و فقر زدایی توجه دارد. بعد محیط‌زیست به حفاظت و تقویت منابع فیزیکی، بیولوژیکی، اکوسیستم و رابطه انسان و طبیعت مربوط می‌شود و بعد سیاسی به قانون، سیاست‌گذاری و وضع خط مشی، برنامه‌ریزی، بودجه‌بندی و به طور خلاصه تنظیم وضعیت و شرایط لازم برای تلفیق هدف‌های اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی می‌پردازد به نحوی که با برقراری رابطه بین آن‌ها تحقق توسعه پایدار امکان‌پذیری می‌شود. (سازمان ملل، ۲۰۰۱)

شکل ۲: اهداف توسعه پایدار- مأخذ: کهن ۱۳۷۶

توسعه‌ی پایدار محلی :

مفهوم توسعه پایدار محلی به دلیل شرایط متفاوت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در جوامع مختلف دارای تعاریف متنوعی است. در زیر به ارائه چند تعریف از توسعه پایدار محلی پرداخته شده است. توسعه پایدار محلی یا محله‌ای به فرآیندی از کنش‌ها و ارتباطات متقابل و مداوم گفته می‌شود که با افزایش تعاملات و همبستگی‌ها در سطح محله، زمینه دستیابی به توسعه‌ای پایدار را در سطح شهر و در نهایت جامعه به همراه خواهد آورد. (Scott and Jambeck, Scott 2014)

در تعریفی دیگر توسعه پایدار محله‌ای به عنوان فرآیندی که ابزارها و سرمایه‌های گوناگون فیزیکی، انسانی، اقتصادی و فرهنگی ساکنین محلات را در جهت ارتقا و تعالی سطح زندگی فردی و اجتماعی ساکنین یک شهر و یا جامعه به کار می‌گیرد، اطلاق می‌شود. (Turcu . 124:2012) در این راستا برای دستیابی به توسعه شهری پایدار، محلات به عنوان بنیادی‌ترین عناصر شهری نقشه اساسی دارند؛ چنانچه مؤسسه جوامع محلی پایدار معتقد است ریشه بسیاری از مسایل محیطی جهان در مسایل محلی است. (1997a, Roseland) در جدول زیر شاهد شاخص‌های پایداری محلی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف هستیم که هر یک از این شاخص‌ها نیز مواردی را شامل می‌شوند.

صاحب‌نظران	سنججه‌ها	شاخص‌های پایداری محله
چپمن، لینچ	تخصیص فضای مناسب برای عابرین پیاده، ترافیک آرام، ایجاد زمینه‌های مناسب برای خرید مردم، وجود فضاهای تفریحی، مراکز فرهنگی و ...	هویت و سرزندگی
بارتون	تداوم زندگی و فعالیت ساکنان، توزیع فضاهای باز و شبکه معابر، مصالح ساختمانی بومی، الگوهای مالکیت و ...	پویایی و سازگاری
ویلر	تغییر در ساختار جمعی، اجتماعی و فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی ساکنان	تنوع
چپ من و بارتون	دسترسی آسان به فعالیت‌ها در محله و خارج از آن، راحتی دسترسی به تجهیزات محله‌ای، امنیت، کاهش آلودگی‌های زیست محیطی و تعادل میان انواع حرکت	دسترسی
بارتون	ظرفیت توسعه و دسترسی و کفایت منابع محلی	ظرفیت قابل تحمل محله
روزلند، چاوایس و فلورین	تمایل به مشارکت سازمان یافته در همه جوانب	مشارکت و تعاملات اجتماعی

جدول ۱: شاخص‌های پایداری محلی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف - مآخذ: چپ من، (۱۳۸۴) - لینچ، (۱۳۷۶) - ویلر، (۲۰۰۳) - بارتون، (۱۹۹۷) -

معیار	مؤلفه	محله شهری پایدار
<ul style="list-style-type: none"> - معماری متنوع - ساختمان‌های چندعملکردی دارای سیستم‌های بهره‌وری انرژی - تراکم بالاتر ساختمانی - اختلاط کاربری‌ها - مکان‌یابی صحیح کاربری‌ها - ظرفیت قابل تحمل محله - پویایی و سازگاری - فضاهای عمومی مناسب 	کالبدی	
<ul style="list-style-type: none"> - هویت محله‌ای مشخص و متمایز - محیط خوانا و دارای حس مکان - عدالت اجتماعی - تقویت و همبستگی اجتماعی - احترام و تعهد بین ساکنان - سرزندگی - محیط‌های جذاب با کیفیت بالای زندگی 	اجتماعی-فرهنگی	

<p>-سطوح پایین جرم و رفتارهای غیراجتماعی -دسترسی به مسکن برای تمامی گروه‌های اجتماعی</p>		
<p>-شبکه ارتباطات منسجم و طراحی به هم پیوسته -سیستم‌های حمل و نقل با تولید کربن پایین -اولویت حرکتی با عابرین پیاده و دوچرخه سواری -قابلیت دسترسی آسان و قابلیت نگهداری آسان شبکه‌ها و راه‌ها -نظارت بصری در راه‌های محلی - زیرساخت‌های سبکتر، سبزتر، ارزانتر و هوشمندتر</p>	<p>حمل و نقل و ارتباطات</p>	
<p>-دسترسی آسان و برابر ساکنین به خدمات محلی -خودکفا بودن محله - خدمات رسانی پاسخده</p>	<p>خدماتی</p>	
<p>استفاده حداکثری از پتانسیلها در سطح محله ایجاد فرصتهای شغلی متفاوت با سلسله خدمات محلی مناسب رفاه و سودآوری اقتصادی تعهدات دراز مدت و ثابت اقتصادی ایجاد دفاتر و کارگاههای محلی، فعالیتهای خانگی و مراکز ارتباطی و غیره</p>	<p>اقتصادی</p>	
<p>-مدیریت صحیح و کارآمد -مدیریت اشتراکی -مدیریتی پاسخگو و مسئول</p>	<p>سیاسی - اداری</p>	
<p>بهره‌وری انرژی و استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر - طراحی حساس به منابع آب، کیفیت هوا و بازیافت خاک - استفاده از آب‌های سطحی و فاضلاب محلی و احیای سفره‌های آب زیرزمینی - استفاده از منابع و مصالح محلی و بازیافتی - استفاده از زمین‌های بایر و بلا استفاده - - تنوع زیستی و حفاظت از زندگی و کریدورهای ارتباطی موجودات زنده</p>	<p>زیست محیطی</p>	
<p>۱- تسهیلات عمومی ۲- علم و دانش ۳- مهارت ۴- سلامتی افراد</p>	<p>انسانی</p>	

جدول ۲- معیارهای ساختار محله‌های پایدار- مأخذ: مفیدی شمیرانی و مضطرزاده

پایداری اقتصادی

سیستم اقتصادی پایدار به گونه‌ای است که باید قادر به تولید کالا و خدمات در دراز مدت باشد، تا سطح کنترل دولت و بدهی‌های خارجی را حفظ کند و از عدم توازن شدید بخشی که به تولید صنعتی و کشاورزی آسیب می‌رساند جلوگیری نماید. (هریس، ۲۰۰۵: ۵) همچنین شایان و همکاران نیز چنین گفته‌اند که اقتصاد پایدار به تداوم و پایداری تولید و درآمد و مقاومت در برابر چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و طبیعی اشاره دارد. (شایان و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۳). عوامل تأثیرگذار در پایداری اقتصادی شامل تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، توان تولیدی منابع، کارآیی اقتصادی مکان در بهره‌وری، استاندارد زندگی و سطح رفاه زیستی جمعیت هستند. (مطیعی لنگرودی و همکار، ۱۳۸۸: ۱۴) در ادامه نیز می‌توان این گونه ذکر نمود که موضوعاتی مثل مشاغل و اشتغال، دستمزد مناسب، تجارت پایدار و به کارگیری تکنولوژی مناسب در پایداری اقتصاد مورد تأکید هستند. (توانبخش و ارجمند سیاه پوش ۱۳۸۸ ص. ۱۵۲).

سرمایه اجتماعی و پایداری اجتماعی

واژه سرمایه اجتماعی را اولین بار هانیفن (۱۹۱۹) به معنای دارایی‌های روزمره در قالب وجود حسن تفاهم، دوستی و رفاقت، همدلی و روابط اجتماعی در بین افراد و خانواده‌ها مطرح نمود. سرمایه اجتماعی به بیان ساده، محصول آشنایی انسان‌ها با یکدیگر است و از خاستگاهی چون آشنایی و اعتماد جان می‌گیرد و به نتایج مثبتی در زندگی افراد می‌انجامد. (seydaei et al, 2009)

به منظور تبیین فضای مفهومی این اصطلاح از تعابیر مختلفی چون انرژی اجتماعی، روح اجتماعی، زندگی محلی، چسب اجتماعی و غیره نیز استفاده شده است. در این راستا پاتنام معتقد است که سرمایه اجتماعی، ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی است که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کند (Fathinia and hajmohamadheydari, 2006, 200)

جان فیلد نیز سرمایه اجتماعی را جزء یکی از متغیرهای مشارکت مردمی می‌داند و این چنین می‌گوید که یکی از مهم‌ترین متغیرها، توجه به سرمایه اجتماعی مردم و هدایت آن به سمت مشارکت و مسئولیت‌پذیری جهت تحقق شهروندی است. اعضای جامعه با برقراری تماس با یکدیگر و پایدار ساختن آنها قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند و به این طریق چیزهایی را کسب می‌کنند که به تنهایی قادر به کسب آنها نمی‌باشند و یا با دشواری بسیار موفق به کسب آنها می‌شوند. (جان فیلد، ۱۳۸۸) همچنین در ادامه لندری و لامری سرمایه اجتماعی را یک مفهوم جمعی می‌دانند و مبنای آن را در رفتارها، نگرش‌ها و استعدادها فردی جستجو می‌کنند. (Landry and lamary . 2000)

مفهوم پایداری اجتماعی در تقابل و انتقاد برخی نظریه پردازان و صاحب نظران نسبت به رویکرد مدرنیسم شکل گرفت، این نظریات ابتدا از حوزه فلسفه شروع به شکل‌گیری کرد و سپس در سیری مروری به شهرسازی و معماری وارد شد. راجرز طراحی پایدار را نوعی از طراحی می‌داند که به نیازهای امروز بدون آسیب رساندن به منابع نسل‌های آینده پاسخ می‌دهد. «در طراحی پایدار باید به پایداری اجتماعی و اقتصادی به اندازه مصرف انرژی و تأثیر محیطی ساختمان‌ها و شهرها اهمیت داده شود» (راجرز، ۱۳۸۴) در این باره جان لنگ نیز در تعریف پایداری اجتماعی به برخواست مردم برای زندگی در یک مکان معین اشاره داشته و بر توانایی در جهت استمرار چنین روندی هم در حال و هم در آینده، تأکید می‌کند. (لنگ، ۱۳۸۳)

شکل ۳: رهیافت‌های غالب در پایداری اجتماعی

مآخذ: باز تولید از Spangenberg and Omann, 2006

بنابراین می‌توان گفت یک تعریف قوی از پایداری اجتماعی باید بر پایه ارزش‌هایی از برابری و دموکراسی باشد؛ این بدین معناست که باید به لحاظ حقوقی، سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر کیفیت جوامع تأثیر بگذارد. (Sachcs, ۱۹۹۹, ۲۷)

جهانی شدن Globalization

واژه جهانی شدن یا Globalizaion از اسم Globe مشتق شده است، فرهنگ جامع بریتانیکا در تعریف Globe می‌نویسد: یک فضا یا کره ای که شامل نقشه زمین بر روی آن شود. مالکوم واتزر در تحقیقی که از موضوع فوق داشته نتیجه گرفته که این واژه در معنی وصفی

خود یعنی جهانی Global بیش از چهار صد سال قدمت دارد اما سایر مشتقات آن هم چون Globalization تنها از حدود سال ۱۹۶۰ رواج عمومی پیدا کرد. (واترر، ۱۳۷۹: ۱۰) از دیدگاه گیلز نیز جهانی شدن مجموعه ای از فرایندهای چند بعدی و پیچیده است که عرصه‌های متعددی از جمله اقتصاد، ایدئولوژی، سیاست، فرهنگ و محیط زیست را در بر می‌گیرد. منطق جهانی شدن اساسا در منطق سرمایه داری؛ یعنی حفظ و بسط فرایند تکاثر سرمایه ریشه دارد و از این رو اقتصاد در جبهه مقدم فرایند جهانی شدن قرار می‌گیرد. (Gills, 2002). در این میان لوکاس نیز این چنین می‌گوید: جهانی شدن یک جریان مستمر از مسیر تاریخی بین‌المللی شدن است که موجب افزایش وابستگی کشورهای جهان به یکدیگر از ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و به ویژه زیست محیطی شده است. به توجه به دیدگاه مانوئلا لوکاس، جهانی شدن موجب شده که مشکل شما مشکل ما بشود. جنگ در یک کشور هجوم پناهندگان به کشورهای دیگر را در پی آورد و مسائل زیست محیطی در یک کشور مسبب بروز فاجعه در سایر کشورها شود. (Lucas, 2004)

سوالات پژوهش

- ارتباط عوامل اجتماعی موثر بر ایجاد و تحکیم توسعه پایدار محلی چیست؟
- پایداری به لحاظ موضوعی آیا متغیری وابسته یا مستقل است؟
- آیا می‌توان معیارها و اصولی را در طراحی محله‌های شهری تدوین نمود تا ضمن جوابگویی به نیازهای ساکنانش، منابع زیستی و کیفیت زندگی نسل‌های آینده را به مخاطره نیندازد؟

اهداف اصلی پژوهش

- دریافت و درک نوع رابطه بین توسعه پایدار محلی با جهانی شدن

مسئله پژوهش

توسعه پایدار نه تنها متضمن اقدامات اکولوژیک است که می‌تواند نیازهای نسل‌های آینده را تأمین کند بلکه به تغییر در الگو تولید و مصرف به گونه‌ای عادلانه نیز می‌شود تا آن جا که منابعی که اکنون در حال اتلاف هستند حذف شوند تا از این رهگذر نیازهای هر فرد و نیازهای نسل‌های آینده را تأمین کنند. برای تحقق این هدف، رعایت برابری میان کشورها در کنترل و بهره برداری از منابع به گونه‌ای محتاطانه از نظراکولوژیک شرطی اساسی است. البته ضروری است عناصر لازم برای نظم جهانی پایدار به صورت بسته‌ای و جامع نگریسته شود یعنی عدالت اجتماعی، مساوات، پایداری اکولوژیک و مشارکت عمومی، شرایط اساسی برای تحقق این نظم است که باید در دو سطح ملی و بین-المللی تغییرات مزبور تحقق یابد، به عبارت دیگر، از یک سو سیاست‌هایی که موجب ارتقای مساوات اجتماعی می‌شود به تنهایی منجر به تحقق جهان مطلوب از نظر زیست محیطی نمی‌شود و از سو دیگر اقدامات برای حل بحران‌های اکولوژیک بدون همراه شدن آن با توزیع عادلانه تر منابع به نابرابری و بی‌عدالتی بیشتر خواهد انجامید. (دهشیری ۱۳۹۳)

جاگدیش باگواتی از مشاوران سازمان ملل معتقد است که جهانی شدن یک نیروی بسیار قوی و موثر در رهاسازی کشورها از ورطه فقر و نداری است زیرا موجب تسریع رشد اقتصادی آن‌ها می‌شود. (باگواتی، ۲۰۰۵)

دسترسی بیشتر و آسان تر مردم جهان به کالاهای سایر کشورها، ظهور بازارهای مالی و امکان بهره‌گیری از منابع اعتباری خارجی، ایجاد بازار مشترک جهانی که تحت تاثیر آزادی تبادل کالاها و خدمات به وجود آمده است و امکان رقابت در بازار مشاغل جهانی از پیامدهای مثبت جهانی شدن قلمداد شده‌اند. (ریچ، ۱۹۹۲).

همچنین از لحاظ فرهنگی نیز می‌تواند دسترسی به انواع فرهنگ‌های مختلف و متفاوت را آسان کند. و نیز جهانی شدن از لحاظی اثرات منفی نیز دارد که برای مثال شامل فرار مغزها می‌شود زیرا فرصت‌هایی که در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته وجود دارد؛ استعدادها را از کشورهای فقیر و ضعیف به سمت خود می‌کشاند. به طور کلی مخالفان معتقدند که جهانی شدن در خدمت منافع شرکت‌های بزرگ و به ضرر

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین – دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

شرکت‌های کوچک عمل می‌کنند. (فارلکس، ۲۰۰۹). از لحاظ اجتماعی و فرهنگی نیز نتایج مطلوبی ندارد زیرا فرهنگ‌های بومی را مورد هدف قرار داده و به عنوان یک خطر فرهنگی نیز می‌تواند به حساب بیاید. از نظر زیست محیطی نیز میتواند اثرات مخربی مانند مصرف بی‌رویه و نسنجیده اشاره کرد. به نظر آن‌ها ظرفیت اکولوژیکی جهان پاسخگوی جاه طلبی‌های کشورهای جهان به ویژه آمریکا، اروپا، ژاپن، چین و هند نیست و روند فعلی قابل دوام نخواهد بود (نیشن بومینگ، ۲۰۰۶).

بنابراین مسئله این پژوهش کشف رابطه و اثرات جهانی شدن با موضوع توسعه پایدار در مقیاس محلی می‌باشد که آیا این دو در تکامل با یکدیگر هستند یا کاملاً در تضاد با هم رفتار می‌کنند.

نمونه موردی

نمونه‌های موردی یافت شده، در راستای توسعه پایدار با مقیاس‌های مختلف شهری، روستایی و محلی در جدول زیر جمع‌آوری شده‌اند که در چهار مولفه اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و کالبدی بررسی شده است.

جدول ۳- بررسی نمونه‌های موردی داخلی و خارجی توسعه پایدار - مآخذ: نگارندگان

ردیف	مکان	مقیاس	ویژگی‌های مولفه توسعه پایدار		
			اجتماعی	اقتصادی	بوم‌شناختی
۱	هاوانا، کوبا	محله	---	---	دید بصری جذاب و پویا از کشاورزی
۲	نایروبی، کنیا	شهری	---	---	ارتقای تولد ناخالص داخلی با استفاده از تامین نیازهای کشاورزی
۳	فرایبورگ، آلمان	شهری	---	---	در نظر گرفتن حمل و نقل سبز کاهش مصرف انرژی همه ساختمان‌ها
۴	کازابلانکا، آفریقا	روستا-شهر	---	---	استفاده مجدد از آب‌های هرز صنعتی
					ایجاد مکان‌هایی برای سکونت
					افزایش گردشگری حومه شهری
---	---	---	---	---	تولید غذای سالم شهری
۵	قاهره مصر	شهری	---	توسعه کشاورزی	ارتقای امنیت و بهداشت غذایی
۶	شنژن، چین	شهر-محله	---	---	سرمايه‌گذاري و توسعه بازارهای محلی
					بها دادن به اقتصاد کشاورزی
					تقویت ناوگان حمل و نقل عمومی
۷	پرتلند، اورگن، ایالات متحده	شهر-محله	توجه به الگوهای سکونت و مشارکت مردم	ساخت و ساز در زمین‌های خالی داخل شهرها	کاهش استفاده از سوخت تجدیدناپذیر
					ترغیب کردن مردم به استفاده از دوچرخه سواری و پیاده روی
					بهبود کیفیت معابر شهری
					بهبود وضعیت حمل و نقل فشرده کردن شهر
۸	لیورپول، انگلستان	منطقه-محله	توجه به الگوها و فرآیندهای مشارکت اجتماعی	---	توجه به محیط زیست بیوفیزیکی
					فرهنگ محیط زیستی
۹	محله‌ی بهار، تهران	محله	ارتقای کیفیت عمومی با محوریت ساکنین محلی ارتقای آگاهی‌های مدیریتی و تخصصی با محوریت مدیران، برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان	توسعه و تقویت نهادهای غیر دولتی	تشکیل بانک داده‌های محلی
					صرفه‌جویی اقتصادی از طریق هماهنگ‌سازی
					سطوح مختلف مدیریت شهری از طریق هماهنگ‌سازی سطوح مختلف مدیریت شهری

۱۰	یزد، ایران	---	ایجاد گره‌های اجتماعی و تعاملات تاکید بر اجتماعات محلی ایجاد حس عدالت اجتماعی	استفاده بهینه از زمین	کاهش هزینه‌ها و مصرف انرژی

۱۱	محله‌ی راهنمایی، یاسوج	محله	تلفیقی از فضاها، خدماتی، تفریحی استقرار کاربری‌های شبانه‌روزی به منظور ارتقا امنیت افزایش حس مشارکت	---	افزایش نشانه‌ها و نمادها
					ورودی‌های منحصر به فرد به محله
۱۲	محله‌ی بابوکان، اصفهان	محله	---	برندسازی محله به قطب تولید خدماتی کشاورزی	اصلاح ساختار فضایی موجود
					عرضه بسته‌های فرصت اقتصادی

		هدف‌سازی برنامه توسعه محله برای سرمایه‌گذاری			
		تزریق فعالیت‌های تولید خدماتی			

همانطور که در جدول بالا مشاهده می‌کنید؛ در نمونه‌های موردی ذکر شده اکثراً بر روی مولفه اکولوژیکی - زیست‌محیطی تمرکز داشته‌اند و به دنبال کاهش مصرف انرژی و سوخت‌های تجدید ناپذیر بوده‌اند اما در ایران عمده توجه بر مولفه اقتصادی بوده است. به طور کلی می‌توان گفت در ایران و جهان شاخص‌های پایداری که در ابعاد مختلف زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی هستند به طور متفاوت با توجه به ارزش‌ها و نیازهای جوامع مختلف مورد بررسی قرار گرفته‌اند که به منظور دستیابی به استانداردهای بالای زندگی برای نسل حاضر و نسل آتی، باید در حفظ و ارتقا کیفیت محیط زیست، دستیابی به یک اقتصاد سالم و اجتماع امن و مطلوب از نظر شهروندان که بتواند کیفیت زندگی را حفظ و تقویت کند در عین حال سلامتی بشر و محیط زیست را نیز تضمین کند. در جدول استفاده پایدار و بهینه از منابع تجدید ناپذیر و به حداقل رساندن هر عامل موثر در کاهش ظرفیت تحول زیستی و تهدید سلامت بشر توجه خاصی دارد. کنترل رشد جمعیت، ترغیب رشد اقتصادی و افزایش بازدهی، کاهش فقر و افزایش رفاه اجتماعی، ارتقا دانش و فن‌آوری و ایجاد زیر ساخت‌های شهری از دیگر مواردی است که می‌توان به آن اشاره کرد.

تحلیل یافته‌ها

توسعه پایدار محلی در جریان فرایند و تحقق رهیافت‌ها همواره مقوله پرچالش در مقیاس برخورد با آن است چرا که از یک طرف پروتکل‌ها و محصولات برخاسته از کنفرانس‌ها و سمپوزیوم‌های بین‌المللی از طرف دیگر ارتباط مقوله فرهنگ مکان با محصولات فوق‌اندیشمندان را به فکر فرو برده چگونه می‌توان در جهت تحقق‌پذیری ایده‌ها به نحوی گام برداشت که تلفیق یا تعامل ما بین مقیاس‌ها وجود داشته باشد یکی از محصولات این مقاله و پژوهش انجام گرفته تکوین موضوعی زیر شاخه‌های تخصصی مرتبط با توسعه پایدار است که در ماتریسی چندگانه با مقیاس در ارتباط خواهند بود از این نظر در تحلیل‌های فوق و نتیجه‌گیری پیشرو می‌توان اولین رهیافت این پژوهش را در مقوله بالا جستجو کرد.

بعد اقتصادی

در بعد اقتصادی در صورتی که منافع توسعه پایدار محلی و جهانی شدن توسعه پایدار در یک راستا باشند می‌تواند این امر باعث تکامل توسعه پایدار جهانی و محلی شود. در صورت جهانی شدن توسعه پایدار در مقیاس‌های مختلف، می‌تواند منجر به آن شود که تصمیمات مالی و اقتصادی تحت تاثیر اصول بازار و زیر نظر حاکمیت محلی باشد که در نتیجه این اتفاق سبب اثر بخشی فزاینده فرایندهای تولیدی و مالی و رشد فزاینده تولید جهانی و متوسط درآمد سرانه و دسترسی جهانی به منابع جهانی گردیده است. این در حالی است که می‌تواند منجر به پیامدهایی نامطلوب از قبیل نابرابری فزاینده بین ملت‌ها و تا حدود در درون جوامع، فقر فزاینده، فقدان تنوع فرهنگی، بهره‌بردار بیش از حد منابع طبیعی و آلودگی در سطح جهان را در پی داشته است. فارغ از این بحث همچنین می‌توان گفت جهانی شدن بازارها واقعی منجر به نزدیک شدن اقتصاد جهانی به الگو تجرید رقابت کامل شده است. جهانی شدن با ارتقا کارآمد اقتصاد و مالی بازارها موجب گسترش بخشی به عرصه فعالیت آن‌ها شده است. اما اصلی‌ترین مشکل جهانی شدن از نظر اقتصادی آن است که تنظیم بازارهای جهانی کافی و رضایت بخش نیست حال آنکه مدل تنظیم بازارهای جهانی باید طبق استانداردهای بشری، اجتماعی و زیست‌محیطی باشد.

بعد زیست‌محیطی

مشکلات زیست‌محیطی یکی از اساسی‌ترین مسائل جوامع امروزی و حاصل تعارض و تقابل آن‌ها با محیط طبیعی است؛ نتیجه‌ی این روند عدم تعادل و ناسازگاری میان انسان و طبیعت و به هم خوردن روابط اکوسیستم خواهد بود. با گسترش استفاده بی‌رویه جهانی از منابع تجدید پذیر و تجدید ناپذیر، مظاهر و ارزش‌های محیط طبیعی در معرض نابودی و فرسایش بیشتر قرار خواهند گرفت و در نتیجه شهروندان در مقیاس شهری، محلی و غیره در دراز مدت از جاذبه‌های طبیعی محروم شده‌اند. به طور کلی می‌توان گفت در حالی که جهانی شدن می‌تواند مزایای خاص خودش را از قبیل استفاده بهینه از برق و ایجاد کمربندهای سبز داشته باشد همچنین در درون خود هم موجب انحطاط کیفیت محیط زیست می‌گردد زیرا منابع طبیعی بیشتر استفاده می‌شود و آلودگی بیشتر در سطح کره زمین منتشر می‌شود.

بعد اجتماعی

در این بعد از توسعه پایدار در راستای جهانی شدن می توان گفت با محلی شدن توسعه پایدار در تضاد است و یا به گونه ای اثرات مطلوبی ندارد. برای مثال تلفیق فرهنگ ها در جوامع مختلف موجب ایجاد خرده فرهنگ ها و در نتیجه تناقض فرهنگی بین شهروندان یک محله میشود. به طوری که اگر فرهنگ بومی یک محله را مورد هدف قرار دهد ممکن است با ممانعت ساکنین روبرو شود از طرفی میتوان گفت با تزیق افکار جهانی در مقیاس محله منجر به پیشرفت و ارتقای سطح فرهنگی و اجتماعی یک محله شود.

بحث و نتیجه گیری

در این مقاله به طور کلی دریافتیم که در برخی کشورها و موقعیت ها توسعه پایدار در مقیاس محله میتواند با جهانی شدن در تضاد باشد به گونه ای که می تواند فرهنگ بومی آن محله را مورد هدف قرار داده و همچنین از نظر اقتصادی نیز محله را منزوی کند اما در موقعیت های جغرافیایی مختلف می تواند با استفاده از اجرای افکار جهانی توسعه پایدار در سطح محله باعث رشد و پیشرفت های اقتصادی و فرهنگی بشود. با دستیابی به شاخص ها و رویکردهای متفاوت و متنوع به این نتیجه دست یافتیم که در هر مقیاس و موقعیت جغرافیایی بنا به شرایط موجود برخی موارد بیشتر مورد توجه قرار گرفته اند ولی با این وجود هم چنان بعدهای توسعه پایدار مکمل یکدیگر می باشند.

• توصیه ها و پیشنهادات

عوامل پایداری در مقیاس محله:

- ۱- طراحی محله با توجه به عوامل زیست محیطی اعم از توپوگرافی و...
- ۲- استفاده از زمینه های بایر و بناهای غیر قابل سکونت و متروکه
- ۳- استفاده از پوشش گیاهی متناسب با اقلیم و همچنین تقویت پوشش گیاهی در اطراف محلات
- ۴- طراحی محله پیاده محور در راستای کاهش استفاده از وسایل نقلیه و در نتیجه کاهش آلودگی هوا و سوخت ها

• بهبود محله پایدار با رویکرد زیست محیطی:

- ۱- حفظ زمین های کشاورزی و با ارزش منابع طبیعی
- ۲- ایجاد کمربندهای سبز در اطراف واحدهای محلی
- ۳- کاهش مصرف منابع و تولید آلودگی در سطح محله
- ۴- بهینه سازی مصرف برق
- ۵- تقلیل مواد زائد جامد
- ۶- وضع مقررات انرژی برای ساختمان ها
- ۷- ترویج استفاده از انرژی های تجدید پذیر
- ۸- بازیافت زباله

• بهبود محله پایدار با رویکرد اجتماعی و فرهنگی:

- ۱- بهبود زیست پذیری اجتماعات محلی
- ۲- اجرای افکار جهانی توسعه پایدار در سطح محله به کمک آموزش و پرورش ساکنین محله
- ۳- جلب مشارکت فراگیر شهروندان در اداره امور محلی
- ۴- ایجاد گروه های محلی داوطلب برای مقابله با سوانح طبیعی
- ۵- تامین خدمات اجتماعی و مسکن در حیطه استطاعت همگان
- ۶- حفاظت از میراث تاریخی و تنوع فرهنگی و هویت محلی و ابتکاراتی از این قبیل

• بهبود محله پایدار با رویکرد اقتصادی:

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

- ۱- عرضه بسته های فرصت اقتصادی
- ۲- هدفمند سازی برنامه توسعه محلی برای سود آوری
- ۳- برنامه ریزی برای کاهش فقر و بیکاری و توزیع عادلانه مواهب رشد بین گروه های شهری
- ۴- ایجاد فرصت های برابر شغلی محلی و ایجاد فعالیت های خانگی

بهبود محله پایدار با رویکرد کالبدی:

- ۱- تلفیق برنامه ریزی زمین با برنامه ریزی حمل و نقل
- ۲- اصلاح ساختار فضایی محله در صورت نیاز
- ۳- اولویت دادن به مسیرهای پیاده، دوچرخه و اتوبوس
- ۴- ایجاد هویت کالبدی و افزایش سرزندگی
- ۵- افزایش تراکم جمعیتی و ساختمانی

منابع

- بارتون، الیزابت، کیتی ویلیامز و مایک جنز 2003. شهر متراکم و پایداری شهری. ترجمه فریده پاورقی. 1379. فصلنامه مدیریت شهری 4
- جیکوبز، جین. (۱۳۹۲) مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. (حمیدرضا پارسی و آرزو افالطونی، مترجمان). تهران: دانشگاه تهران. نشر اصلی اثر ۱۹۶۱)
- حاجی پور، خلیل. ۱۳۸۵. برنامه ریزی محله مینا رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار. مجله هنرهای زیبا، (۲۶): ۴۶-۳۷.
- حسینی، سید فخرالدین و سلطانی، مهرداد. (۱۳۹۷) تحلیل تطبیقی مفهوم محله در نظام سنتی شهرهای ایران با الگوهای مشابه (جایگزین دوره معاصر)، مجله علمی پژوهشی پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر، تهران
- دهشیری، محمدرضا. ۱۳۹۴. جهانی شدن و توسعه پایدار. فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال چهارم، شماره ۲
- راجرز، ریچارد. (۱۳۸۴). معماران بزرگ و طراحی پایدار، (حمید حسینی، مترجم). آبادی ۱۱۴-۱۱۰، ۴۲
- شایان، حمید، علیاکبر تقیلو و رضا خسروبیگی، (۱۳۹۱)، تحلیل نقش مشارکت مردم در پایداری اقتصاد روستایی مناطق روستایی، شهرستان ایجرود، دوفصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه ی، دوره ۱۰، شماره ۱۹، صص ۹۴-۷۱
- فیلد، جان (۱۳۸۸)، سرمایه اجتماعی، ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رضائی، انتشارات کویر
- لینچ، کوین. (۱۳۸۱). تئوری شکل شهر، ترجمه محمود یثربی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۶۸۰ صفحه.
- محمدرضا، پورجعفر ۱، زهرا خدائی ۲، علی پورخیری (۱۳۹۰)، رهیافتی تحلیلی در شناخت مؤلفه ها، شاخص ها و بارزهای توسعه پایدار شهری
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، سیدعلی بدری، محمد سلمانی و ناصر علی قلیزاده فیروزجانی، (۱۳۸۸). اثرات اقتصادی. گردشگری در نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، دوره ۷، شماره ۱۲، صص ۳۵-۱۳
- توایخش و م. ارجمند سیاه پوش و ا. (۱۳۸۸). مبانی توسعه پایدار شهری. تهران: جامعه شناسان.
- واترز، مالکوم، (۱۳۷۹)، جهانی شدن، ترجمه اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، تهران، انتشارات سازمان مدیریت دولتی ۱۲.
- Bhagwati, Jagdish N. (2005), In defense of globalization, New York: Oxford University Press.-
- Booming nations threaten Earth (2006), BBC News, January 12.
- Farlex Financial Dictionary (2009), Farlex, Inc.

- Fathinia, M., Hajmohamadyari, R. (2006). Social Capital, Causes and Results of Its Realization. In Proceedings of the Congress of Socio-Cultural Situation in Tehran. Tehran: Center for Cultural Studies in Tehran.
- Gawor, Leszek(2008), 'Globalization and its alternatives: Antiglobalism, alterglobalism and idea of sustainable development', Sustainable – Development, John Wiley & Sons, 16, 126-134.
- Gills, Dong-Sook(2002), Economic globalization and women in Asia: Challenges and responses, London, Routledge, UNESCAP.
- Glass, R. (1948) . The social background to a plan , The study of Middlesbrough. Preface by Max Lockv London: Routledge & Kegan Paul.–
- Harris, Jonathan M.(2000): Basic Principles of Sustainable Development, GLOBAL DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT INSTITUTE WORKING PAPER 00-04.
- Kiani, M.(2004). Sustainable Development and Reconstruction of Bam . Center of Urban Planning and Architecture Studies and Research . 14(42)
- Kretzmann, J. & McKnight, J. (2016) Building Communities from the Inside Out: a Path toward Finding and Mobilizing a Community's Assets. – Chicago, IL: ACTA Publications.
- Landry, R & Lamary, N.M.(2000). Does social capital determine innovation? Paper presented at the 4th international conference on technology – policy and innovation, held in Curitiba, Brazil, in August 2000
- Lucas, Manuela (2004), How can we make globalization work for sustainable development, Afrique PALOP: Développement et mondialisation séminaire- Université Libre de Bruxelles 1-2 mars.
- Reich, Robert (1992), The work of the nations, preparing ourselves for 21st
- Roseland M. (1997b). Eco-city Dimensions: Healthy Communities, Healthy Planet. East Haven. CT: New Society publishers
- Sachs, I. (1999), Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainable development. In: B. Egon and J. Thomas, –Editors, Sustainability and the social sciences: a cross-disciplinary approach to integrating environmental considerations into theoretical reorientation, Zed Books, London USA.
- Seydaei, S. A., Shapoor Abadi, M. A., & Moein Abadi, H. (2009). A Preface to Social Capital and Its Relationship with the Components of Social Development in Iran. Development Strategies, (19), 188-225.
- Scott, C., Jambeck, J., and Scott, N., (2014), The Sustainable Neighborhoods for Happiness Index (SNHI): A metric for assessing a community's sustainability and potential influence on happiness, Journal of Ecological Indicators, Vol. 40, No.96, pp.147-152.
- Turcu, C., (2012), Local experiences of urban sustainability: Researching Housing Market Renewal interventions in three English neighbourhoods, Progress in Planning, Vol.78, No.3, pp.101–150.
- UN educational, scientific and cultural organization (2001)"unesco and sustainable development "at: <http:// UNESCO>.

Local sustainable development, a thematic challenge in the scale of approaches, based on the findings of case studies in the city of Liverpool, England.

Abstract:

In this article, the indicators of the sustainable neighborhood and its relationship with globalization have been investigated. While examining different perspectives and researches, and also by examining case examples, each of which are located in different countries and continents, we found that local sustainable development is both in interaction and in opposition to global sustainable development. A species can have different effects according to different geographical locations. This is despite the fact that one of the main success factors of sustainable development is globalization and the process of global integration without borders, and it is with the dependence of countries on each other that sustainable development can be achieved, but this issue is different at the neighborhood scale. And it can damage it. The globalization of sustainable development can be successful when it is not considered a threat to the local characteristics of the neighborhood and does not threaten it economically, socially and environmentally. Local sustainable development can be improved with various indicators. and these indicators according to the needs and assets of each selected neighborhood and ultimately lead to different results.

Conclusion: Sustainable neighborhood development can have different results in different countries and situations. Despite these stable dimensions, always for everything, but in different positions where the components are placed more. Attention to environmental factors in neighborhood design, use of barren areas and uninhabitable buildings, use of appropriate vegetation and environmental neighborhood design are among the most important development factors.

Keywords: neighborhood, sustainable development, local sustainable development, economic sustainability, social sustainability, social capital, globalization

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی